

Διάκριση σύμβασης έμμισθης εντολής από σύμβαση εξαρτημένης εργασίας - Απορρέουσες συνέπειες

Α. Α. Αργυριάδης
& Συνεργάτες

Δικηγορική Εταιρεία

Γράφει η **Δήμητρα Ταγκαλίδου**

Δικηγόρος

ΜΔΕ Δημοσίου Δικαίου & Πολιτικής Επιστήμης

Συνεργάτης στην «Αργυριάδης & Συνεργάτες»

Δικηγορική Εταιρεία

Στο πλαίσιο των συμβατικών σχέσεων μεταξύ προσώπων, βασικό πυλώνα αποτελούν οι συμβάσεις παροχής υπηρεσιών, οι οποίες δύναται να λάβουν διάφορες μορφές, σύμφωνα με τις διατάξεις του Αστικού Κώδικα, διακρινόμενες ενδεικτικώς σε συμβάσεις εργασίας (άρ. 648 επ.), συμβάσεις ανεξάρτητων υπηρεσιών (άρ. 676), συμβάσεις έργου (άρ. 681 επ.) και εντολής (άρ. 713 επ.). Την σημαντικότερη όλων, η ορθότερα την πιο συνήθη μεταξύ ιδιωτών, συνιστά η σύμβαση εργασίας και δη η σύμβαση εξαρτημένης εργασίας.

Για τον προσδιορισμό της ανωτέρω έννοιας, ο Αστικός Κώδικας στο άρθρο 648 ορίζει ότι: «Με τη σύμβαση εργασίας ο εργαζόμενος έχει υποχρέωση να παρέχει, για ορισμένο ή αόριστο χρόνο, την εργασία του στον εργοδότη και αυτός να καταβάλει το συμφωνημένο μισθό». Κατά την πάγια νομολογία και θεωρία, βασικά στοιχεία για τον χαρακτηρισμό μίας σχέσης ως σύμβασης εξαρτημένης εργασίας συνιστούν η παροχή εργασίας έναντι μισθού, ανεξάρτητα από τον τρόπο καταβολής του, καθώς και η νομική και προσωπική εξάρτηση στην οποία υπόκειται ο εργαζόμενος από τον εργοδότη. Η εξάρτηση, μάλιστα, αυτή εκδηλώνεται με το δικαίωμα του τελευταίου να δίνει δεσμευτικές για τον εργαζόμενο εντολές και οδηγίες, ως προς τον τόπο, τον τρόπο και το χρόνο παροχής εργασίας και να ασκεί παράλληλα εποπτεία και έλεγχο για τη διαπίστωση της συμμόρφωσης του εργαζομένου προς αυτές¹. Εφόσον, λοιπόν, διαπιστωθεί η ύπαρξη σχέσης εξαρτημένης εργασίας είτε συμβατικώς από αμφοτέρωτα συμβαλλόμενα μέρη, είτε δικαστικώς κατόπιν αμφισβήτησης αυτής, η σχέση που δημιουργείται διέπεται από τις διατάξεις της εργατικής νομοθεσίας, με αποτέλεσμα τόσο ο εργαζό-

1. ΑΠ 542/2014, ΑΠ 602/2014, ΑΠ 608/2014, ΑΠ 100/2009, ΑΠ 274/2009 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

μενος, όσο και ο εργοδότης να υποχρεούνται στην τήρηση αυτής, υπαγόμενοι σε αντίστοιχα δικαιώματα και υποχρεώσεις.

Πέραν, όμως, από τη σύμβαση εξαρτημένης εργασίας, άλλη μορφή εργασιακής σχέσης αποτελεί και αυτή της έμμισθης εντολής. Η συμβατική αυτή σχέση καθοριζόμενη αρχικώς από τα άρθ. 713 επ. του Αστικού Κώδικα, ναι μεν προσιδιάζει με αυτήν της εξαρτημένης εργασίας, διαφοροποιείται, ωστόσο, ουσιωδώς από αυτήν, με αποτέλεσμα να αποτελεί μία ειδική και αυτοτελώς εξεταζόμενη συμβατική σχέση. Η συνηθέστερη περίπτωση στην οποία και συναντά

κανείς σχέση έμμισθης εντολής και την οποία θα εξετάσουμε με το παρόν είναι αυτή των δικηγόρων, η οποία ρυθμίζεται ειδικώς από τον Κώδικα Δικηγόρων στα άρθ. 42 επ. αυτού. Και στην περίπτωση της έμμισθης εντολής πέραν από τις ειδικές διατάξεις που προβλέπουν την εφαρμογή συγκεκριμένων κανόνων δικαίου για τη ρύθμιση ειδικότερων εργασιακών σχέσεων, όπως αυτή των δικηγόρων που αναφέρθηκε, κατά τα λοιπά εφαρμόζονται αναλογικά οι διατάξεις της εργατικής νομοθεσίας, υπό την επιφύλαξη φυσικά ύπαρξης ειδικότερης προβλεπόμενης ρύθμισης. Δεδομένων των ανωτέρω καθίσταται προφανές ότι οι δύο αυτές συμβατικές σχέσεις, παρόλο που φέρουν κοινά χαρακτηριστικά, αποτελούν δύο διαφορετικές μορφές εργασίας, με διάφορο περιεχόμενο και κατ' αποτέλεσμα διάφορες συνέπειες.

Για να γίνει, όμως, πιο κατανοητή η έννοια της έμμισθης εντολής στο πλαίσιο του δικηγορικού λειτουργήματος, σκόπιμο κρίνεται να πα-

ρατεθεί εν προκειμένω η διάταξη του άρθ. 42 του ν. 4194/2013 (Κώδικας Δικηγόρων), όπως τροποποιήθηκε και ισχύει με το άρθρο 188 του ν. 4820/2021, σύμφωνα με την οποία: «*Έμμισθος δικηγόρος είναι αυτός που προσφέρει αποκλειστικά νομικές υπηρεσίες, ως νομικός σύμβουλος ή ως δικηγόρος, σε συγκεκριμένο εντολέα, σταθερά και μόνιμα, αμειβόμενος αποκλειστικά με πάγια περιοδική αμοιβή. Ο ίδιος δικηγόρος μπορεί επίσης να αναλαμβάνει υποθέσεις από οποιονδήποτε άλλον, αμειβόμενος είτε ανά υπόθεση είτε με άλλον τρόπο. Ο έμμισθος δικηγόρος ασκεί ελεύθερα τα επιστημονικά του καθήκοντα, όπως επιβάλλουν ο νόμος και η συνείδησή του, σύμφωνα με το άρθρο 5, χωρίς να υπάγεται στο διευθυντικό δικαίωμα και στην υπαλληλική ιεραρχία του εντολέα...».* Όπως προκύπτει από το γράμμα της ανωτέρω διάταξης, η έμμισθη εντολή αποτελεί σύμβαση καταρτιζόμενη μεταξύ εντολέα και δικηγόρου, δυνάμει της οποίας ο τελευταίος παρέχει στον εντολέα τις υπηρεσίες του, αμειβόμενος με πάγια, ήτοι σταθερή, περιοδική αμοιβή, μηνιαία ή και ετήσια. Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί το ασυμβίβαστο που εισάγει ο ως άνω Κώδικας, στο άρθ. 7 παρ. 1 περ. γ' του οποίου προβλέπεται ότι ο δικηγόρος χάνει αυτοδίκαια την ιδιότητα του εφόσον διορίζεται ή κατέχει οποιαδήποτε έμμισθη θέση με σύμβαση εργασιακής ή υπαλληλικής σχέσης σε οποιοδήποτε φυσικό ή νομικό πρόσωπο ή υπηρεσία δημόσια (πολιτική ή στρατιωτική), δικαστική, δημοτική ή νομικού προσώπου δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου ή σε Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Εξαίρεση στην περίπτωση αυτή εισάγει το άρθ. 8, σύμφωνα με το οποίο επιτρέπεται στο δικηγόρο να παρέχει σε εντολέα με ετήσια ή μηνιαία αμοιβή νομικές υπηρεσίες ως δικαστικός ή νομικός σύμβουλος ή ως δικηγόρος με έμμισθη εντολή, είτε αυτός ανήκει στο δημόσιο ή ιδιωτικό τομέα, καθώς και να αναλαμβάνει παράλληλα υποθέσεις από οποιονδήποτε άλλον εντολέα με αμοιβή για κάθε υπόθεση ξεχωριστά, είτε με ετήσια ή περιο-

δική αμοιβή. Εκ των ανωτέρω, λοιπόν, γίνεται κατανοητό πως η σύμβαση έμμισθης εντολής για το επάγγελμα των δικηγόρων αντικαθιστά την σύμβαση εξαρτημένης εργασίας και αποτελεί τη μόνη “εξαρτημένη” συμβατική σχέση στην οποία και μπορεί να υπαχθεί η συγκεκριμένη κατηγορία επαγγελματιών. Συνεπώς, στο ερώτημα του εάν μπορούν οι δικηγόροι να απασχολούνται με σχέση που ομοιάζει με αυτήν της εξαρτημένης εργασίας, η απάντηση είναι θετική μόνο στην περίπτωση που συναφθεί σύμβαση έμμισθης εντολής, όπως ειδικώς ο Κώδικας Δικηγόρων ορίζει και μόνο εφόσον η σύμβαση αυτή γνωστοποιηθεί στον οικείο Δικηγορικό Σύλλογο, εντός τριών μηνών από την υπογραφή της (άρ. 8 παρ. 1 και 45 παρ. 3)².

Βασικό στοιχείο της έμμισθης εντολής, όπως προκύπτει πλέον από το ίδιο το γράμμα του νόμου, αποτελεί η έλλειψη υπαγωγής του δικηγόρου στο διευθυντικό δικαίωμα, καθώς μία τέτοια κατάσταση δεν συμβιβάζεται με το δικηγορικό λειτούργημα. Συνεπεία αυτού, αποτε-

2. Ο δικηγόρος, όμως, ακόμη και αν απασχολείται με σχέση έμμισθης εντολής ή άλλη διαρκή σχέση συνεργασίας, όπως αυτή του άρθρου 48 του Κώδικα Δικηγόρων, δεν χάνει την ιδιότητα του αυτοαπασχολούμενου και δεν θεωρείται ποτέ ως παρέχων εξαρτημένη εργασία, γεγονός, άλλωστε, που προκύπτει από το ίδιο το γράμμα του νόμου, σύμφωνα με το οποίο οι δικηγόροι με σύμβαση έμμισθης εντολής δεν υπόκεινται στο διευθυντικό δικαίωμα (αρ. 43 παρ. 2 ΚΔ) (βλ. και ΣτΕ 13/2022 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ).

λεί ο αποκλεισμός του καθορισμού υποχρεωτικού ωραρίου, σε αντίθεση με τη σχέση εξαρτημένης εργασίας, όπου χαρακτηριστικό της γνώρισμα αποτελεί η άσκηση του διευθυντικού δικαιώματος, γεγονός που την διαφοροποιεί και από τη σύμβαση παροχής ανεξάρτητων υπηρεσιών³. Περαιτέρω, θα πρέπει να σημειωθεί ότι και στην έμμισθη εντολή εφαρμόζονται αναλογικά οι διατάξεις της εργατικής νομοθεσίας καθώς και των άρθρων 713 επ. ΑΚ, εφόσον δεν αντίκεινται στο δημόσιο χαρακτήρα του δικηγορικού λειτουργήματος (άρ. 1 παρ. 1 ν. 4194/2013), όπως οι προβλέψεις για παροχή ίσης αμοιβής, ενώ οι αναφερόμενες διαφορές υπάγονται στα πολιτικά δικαστήρια. Παράλληλα, η σύμβαση αυτή θα πρέπει να είναι έγγραφη, κατά το άρ. 43 ν. 4194/2013, ωστόσο, ο έγγραφος αυτός τύπος δεν αποτελεί τύπο συστατικό παρά μόνο αποδεικτικό, συνεπώς και η προφορική συμφωνία έμμισθης εντολής καθιστά την τελευταία έγκυρη. Σημειωτέον ότι σύμφωνα με το άρ. 46 παρ. 2 η σύμβαση έμμισθης εντολής είναι πάντοτε αορίστου χρόνου, σε

3. Βλ. όμως και 1213/2023 ΕφΑθ ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ με την οποία έγινε δεκτό ότι συνήφθη προφορική σύμβαση έμμισθης εντολής, αφού από τα αποδεικτικά στοιχεία προέκυψε ότι ο ενάγων τελούσε υπό την εποπτεία προϊσταμένων, καταλαμβάνοντας το μεγαλύτερο μέρος της ημέρας του στην εν λόγω εργασία, γεγονότα που συνολολόγησαν την ύπαρξη έμμισθης εντολής και όχι παροχής ανεξάρτητων υπηρεσιών, παρόλο που δεν είχε κοινοποιηθεί η σχέση αυτή στον οικείο Δικηγορικό Σύλλογο.

αντίθεση με τη σύμβαση εξαρτημένης εργασίας, που μπορεί να καθορισθεί ως ορισμένου χρόνου, δεδομένου ότι χαρακτηριστικό γνώρισμα της σχέσης μεταξύ εντολέα και δικηγόρου είναι αυτό της εμπιστοσύνης, γεγονός άλλωστε που έχει κριθεί σύμφωνο με την αρχή της ισότητας⁴.

Κύριο χαρακτηριστικό γνώρισμα περαιτέρω αποτελεί, όπως αναφέρθηκε και ανωτέρω, η περιοδικότητα της αμοιβής, η οποία καταβάλλεται κατά μήνα ή κατά έτος, ανεξαρτήτως του αριθμού των υποθέσεων με τις οποίες απασχολήθηκε ο δικηγόρος⁵. Όσον αφορά δε το ύψος αυτής, σύμφωνα με τα άρθρα 44 παρ. 1 και 58 παρ. 1 του Κώδικα Δικηγόρων, αυτή καθορίζεται ελεύθερα κατόπιν συμφωνίας των συμβαλλόμενων μερών⁶. Κατά το προϊσχύον δίκαιο προβλεπόταν ένα κατώτατο όριο αποδοχών, το οποίο, όμως σήμερα έχει απαλειφθεί, αφού όπως χαρακτηριστικά αναφέρει και η αιτιολογική έκθεση του νόμου «Δεν υπάρχουν όρια αμοιβής είτε προς τα κάτω είτε προς τα πάνω». Επομένως, στο πλαίσιο της συμβατικής ελευθερίας η αμοιβή του δικηγόρου, που απασχολείται με έμμισθη εντολή μπορεί να καθορισθεί ελεύθερα, ενώ σε περίπτωση που δεν έχει συναφθεί σχετική συμφωνία εφαρμόζονται τα άρθρα 63 επ. του Κώδικα Δικηγόρων ή οι προβλεπόμενες ρυθμίσεις του Παραρτήματος Ι'. Θα πρέπει επίσης να επισημανθεί ότι απαγορεύεται ο δικηγόρος να παρέχει τις υπηρεσίες του με σχέση έμμισθης εντολής σε περισσότερους

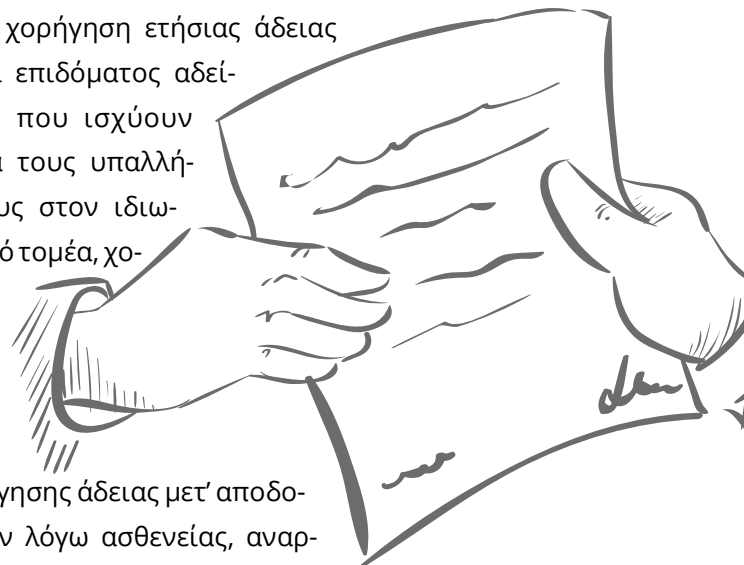
από έναν εντολείς, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν μπορεί παράλληλα να αναλαμβάνει και την διεκπεραίωση υποθέσεων άλλων πελατών, αμειβόμενων από αυτούς με οποιονδήποτε τρόπο, πλην της πάγιας περιοδικής αμοιβής.

Επιπλέον, ένα από τα βασικότερα χαρακτηριστικά της σύμβασης έμμισθης εντολής αποτελεί η αναλογική εφαρμογή των διατάξεων για τη χορήγηση ετήσιας άδειας και επιδόματος αδεί-

ας, που ισχύουν για τους υπαλλήλους στον ιδιωτικό τομέα, χο-

ρήγησης άδειας μετ' αποδοχών λόγω ασθένειας, αναρρωτικής άδειας και προστασίας της κύησης και της λοχείας⁸.

Όσον αφορά τη λύση της σύμβασης έμμισθης εντολής, το άρθρο 46 του Κώδικα Δικηγόρων ρητώς και περιοριστικώς ορίζει τους τρόπους με τους οποίους μπορεί να επέλθει αυτή, δηλαδή α) με τον θάνατο ενός εκ των δύο μερών της σύμβασης, β) με τη λύση, κατάργηση ή διάλυση του νομικού προσώπου - εντολέα, γ) την πτώχευση του εντολέα ή δ) με καταγγελία της σύμβασης ενός εκ των συμβαλλόμενων μερών. Ειδικότερα, η καταγγελία της σύμβασης θα πρέπει υποχρεωτικά με ποινή ακυρότητας να περιβληθεί τον τύπο του εγγράφου, όπου και θα αναφέρεται ειδικώς ο λόγος αυτής και η οποία θα πρέπει να επιδοθεί με δικαστικό επιμελητή στον έτερο συμβαλλόμενο. Παράλληλα, σύμφωνα με την παρ. 4 του άρθρου 46 ορίζεται ότι κάθε

4. ΑΠ 1636/2012, 2692/2020 ΜΠρΘεσ ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

5. ΑΠ 900/2021, ΑΠ 506/2018, ΑΠ 1231/2018 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

6. Και ναι μεν ο νόμος αναφέρει ότι οι πάγιες αποδοχές δεν μπορούν να είναι κατώτερες των εκάστοτε ισχυουσών κατώτατων νόμιμων αποδοχών υπαλλήλου του ιδιωτικού τομέα ανάλογων επιστημονικών προσόντων, ωστόσο, όπως παρατηρήθηκε με την υπ' αριθ. 39618/2014 εγκ. Υπ.Δ. «Η αναφορά, που περιέχεται στην ίδια διάταξη, σε κατώτατες αμοιβές των δικηγόρων που δεν μπορούν να υπολείπονται των νομίμων κατώτατων αποδοχών των υπαλλήλων του ιδιωτικού τομέα «ανάλογων εκπαιδευτικών προσόντων» δεν ενέχει εν τοις πράγμασι θέσπιση ειδικής κατηγορίας κατώτατων ορίων αποδοχών για τους έμμισθους δικηγόρους του ιδιωτικού τομέα... Σημειώνεται ότι στον ιδιωτικό τομέα δεν υφίστανται σήμερα κατώτατα όρια αμοιβών για τις κατηγορίες απασχολούμενων με επιστημονικά προσόντα, ανάλογα προς εκείνα των δικηγόρων.»

7. Βλ. σχετικά ΑΠ 85/2019, ΑΠ 961/2017 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

8. Με βάση τις διατάξεις του άρθρου 8 παρ. 4 ν. 4507/1966, 3 παρ. 16 ν. 4504/1966 σε συνδυασμό με άρθρο 2 του ΑΝ 539/1945 και άρθρ. 1 παρ. 2 19040/81 Κ.Υ.Α. των Υπουργών Οικονομικών και Εργασίας και άρθρο 46 παρ.1 εδ. α' Κώδικα Δικηγόρων (Ν. 4194/2013). Βλ. και 3389/2022 ΕφΑΘ ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

μονομερής βλαπτική μεταβολή των όρων της έμμισθης εντολής και ιδίως η παρότρυνση προς τον δικηγόρο να δράσει αντίθετα με την καλή πίστη και τις βασικές αρχές του δικηγορι-

κού λειτουργήματος, θεωρείται ως καταγγελία της έμμισθης εντολής εκ μέρους του εντολέα. Το ύψος δε της αποζημίωσης σε περίπτωση καταγγελίας, εξαρτάται από τη διάρκεια της σύμβασης και το ύψος της πάγιας παροχής, συνυπολογιζόμενων περαιτέρω των επιδομάτων εορτών και αδείας, μη δυνάμενη να υπερβεί τις δώδεκα πάγιες μηνιαίες αμοιβές κατ' ανώτατο όριο (άρ. 46 παρ. 3α). Σε περίπτωση, όμως, που ο καταγγέλλων παραλείψει να καταβάλλει την εκ του νόμου απαιτούμενη αποζημίωση, η καταγγελία αυτή δεν θεωρείται άκυρη, αντιθέτως, διατηρεί την εγκυρότητα της χωρίς να αποτελεί προϋπόθεση του κύρους της. Πάντως και με σκοπό την προστασία των δικηγόρων η παρ. 4 του άρ. 46 προβλέπει την υποχρέωση προς

τον εντολέα καταβολής των μηνιαίων αποδοχών μέχρι την εξόφληση της οφειλόμενης από αυτόν αποζημίωσης, αποτελώντας δικλείδα ασφαλείας του δικαιώματος του δικηγόρου σε πλήρη αποζημίωση του, έστω και υπό αυτόν τον τρόπο⁹. Τέλος, η αξίωση του δικηγόρου για αποζημίωση υπόκειται σε εξάμηνη αποσβεστική προθεσμία κατά ανάλογη εφαρμογή των διατάξεων του ν. 3198/1955¹⁰.

Από τις ανωτέρω αναλύσεις καθίσταται εμφανές ότι η σύμβαση έμμισθης εντολής διαφέρει ουσιωδώς τόσο από την έννοια της παροχής ανεξάρτητων υπηρεσιών, όσο και από την έννοια της εξαρτημένης εργασίας, έχοντας διαφορετικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα. Ωστόσο, αποτελεί τη μόνη σχέση, που μπορεί να προσφέρει έστω και μερικώς τα ίδια δικαιώματα με αυτά των μισθωτών, όπως αποζημίωση απόλυσης, επιδόματα αδείας, λοχείας κ.λπ., αποτελώντας μία ιδιαίτερως σημαντική μορφή συμβατικής σχέσης, αναγκαία ακόμη και για το επάγγελμα των δικηγόρων προς πληρέστερη προστασία των δικαιωμάτων τους.

9. Βλ. και ΑΠ 506/2018 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

10. Βλ. και Δ. Ζερδελής, Αποδυνάμωση του δικαιώματος προσβολής του κύρους καταγγελίας σύμβασης έμμισθης εντολής δικηγόρου, ΔΕΕ, 1/2018, σελ. 2-7, όπου παρουσιάζεται ο προβληματισμός περί της αποσβεστικής προθεσμίας προσβολής του ίδιου του κύρους της καταγγελίας, η οποία κατά τη γνώμη του γράφοντος, να μην δεν υπάγεται στην αποκλειστική τριμήνη προθεσμία του άρ. 6 παρ. 1 του ν. 3198/1955, περιορίζεται, ωστόσο, από το θεσμό της αποδυνάμωσης δικαιώματος, σύμφωνα με τον οποίο το δικαίωμα αυτό θα πρέπει να ασκείται εντός εύλογου χρονικού διαστήματος.

[ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ]

news

Νέες Συλλογικές Ρυθμίσεις Εργασίας για το 2023

- Σ.Σ.Ε. 27.6.2023 μεταξύ του **Πυροσβεστικού Σώματος** (Π.Σ.) και του Πανελληνίου Σωματείου **Συμβασιούχων Πυροσβεστών** (ΠΑ.Σ.ΣΥ.Π.) [Π.Κ. 13/27.6.2023]
- Σ.Σ.Ε. 12.6.2023 | Για τους όρους αμοιβής και εργασίας του προσωπικού των πάσης φύσεως **τουριστικών και επισιτιστικών καταστημάτων** όλης της χώρας [Π.Κ. 11/13-6-2023].
▶ **Υποχρεωτική από 17.6.23**
(ΥΑ 58993 ΦΕΚ τ. Β' 3942/17.6.2023)
- Σ.Σ.Ε. 22.5.2023 | Για τους όρους αμοιβής και εργασίας των **ηλεκτρολόγων ηλεκτρολογικών καταστημάτων** όλης της χώρας [Π.Κ. 10/12-6-2023].